

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH IKONY ŚW. MIKOŁAJA WRAZ Z DREWNIANYM ARCHITEKTONICZNYM OBRAMIENIEM Z DAWNEJ CERKWI GREKO- KATOLICKIEJ W ROZTOCE

I DANE INWENTARYZACYJNE

Obiekt: Ikona z przedstawieniem Św. Mikołaja z obramieniem architektonicznym

Czas powstania: XVIII w.

Pochodzenie: dawna cerkiew greko-katolicka, obecnie kościół filialny rzymsko-katolicki p.w. Śś. Apostołów Piotra i Pawła w Roztoce, gmina Bircza, powiat przemyski

Własność: parafia rzymsko- katolicka p.w. Matki Bożej Nieustającej Pomocy w Kuźminie, gmina Bircza, powiat przemyski

Technika wykonania: ikona tempera na desce, drewno polichromowane, złoczone i srebrzone

II TECHNIKA WYKONANIA

Ikona wraz z obramieniem wykonana jest w całości z drewna. Elementy polichromowane zostały najpierw przeklejone, w niektórych miejscach założono zaprawę zaizolowaną szelakiem, a następnie pokryte zostały warstwą malarską w technice temperowej zabezpieczoną werniksem końcowym. W niektórych miejscach warstwa malarska położona została bezpośrednio na przeklejenie. Złocenia i srebrzenia wykonano w technice pulmentowej, nie można wykluczyć zastosowania barwnych laków na partiach srebrzeń. W miejscach przeznaczonych pod złotą i srebrną folię nałożono warstwę kleju, zaprawę klejowo-kredową oraz kilka warstw pulmentu. Partie tła w ikonie, przed srebrzeniem zostały wygrawerowane. Obramienie zawiera elementy bogatej dekoracji ornamentalnej wykonanej w technice snycerskiej. Elementy obramienia są polichromowane oraz srebrzone.

WOJEWÓDZKI
URZĄD OCHRONY ZABYTKÓW
z/s w Przemysłu
UZGODNIONO
DNIA 27.11.2023
IRN-1.5144.86.2023

Podkarpacki Wojewódzki
Konservator Zabytków

Beata Kot

III STAN ZACHOWANIA OBIEKTU

Ikona z wizerunkiem Św. Mikołaja posiada szereg problemów konserwatorskich wynikających ze złego stanu zachowania obiektu, ale przede wszystkim z wtórnych przekształceń plastyczno-estetycznych. Już po wstępnym rozpoznaniu i obserwacji obiektu tzw. okiem nieuzbrojonym, stwierdza się, że duży procent kompozycji został przemalowany po formie. Przemalowania dokonano w ramach wykonywanych w przeszłości prac „renowacyjnych”, które miały zniwelować powstałe zniszczenia i poprawić estetykę przedstawienia. Ubytki pierwotnej warstwy malarskiej zamalowywano rozprowadzając farbę również na partie niewymagające „retuszy”. Elementy pierwotnie posrebrzone w znacznym zakresie zostały również przemalowane farbą imitującą srebrzenia, która pociemniała i straciła świetlistość, nabierając tępego i pozbawionego blasku wyrazu.

Ponadto w obiekcie występuje szereg zmian o charakterze-fizyko chemicznym. Całość malowidła a szczególnie partię tła pokrywa gęsta siatka spękań- szczególnie w partiach zaprawy, wynikających ze zmiennych warunków zewnętrznych (wilgotność / temperatura), a co za tym idzie- pracy drewna i warstw na nim leżących. Widoczne są ubytki i wykruszenia podkładów klejowo-kredowych. Na całej powierzchni malowidła występują różnej wielkości ubytki warstwy malarskiej będące wynikiem przetarć mechanicznych, a także wspomnianych wyżej wykruszeń.

Właściwa ocena stanu zachowania podłoża drewnianego, możliwa będzie po wymontowaniu obrazu z obramienia.

Rozpatrując stan zachowania drewnianego obramienia, należy stwierdzić, iż jest on obecnie bardzo zły. Cała struktura wykazuje cechy porażenia owadzimi szkodnikami drewna. Zagroza to nie tylko „ołtarzykowi”, ale i innym obiektom drewnianym znajdującym się w kościele. Do grupy zniszczeń o charakterze mechanicznym zalicza się wszelkiego rodzaju pęknięcia, nadłamania elementów drewnianych oraz ubytki zaprawy wraz polichromią na niej leżącą. Zniszczeniami mechanicznymi o charakterze biologicznym jest wspomniana wcześniej destrukcja drewna spowodowana działalnością owadzych szkodników drewna. Zniszczenia fizyko- chemiczne to głównie spękania spowodowane pracą podłoża w zmiennych warunkach klimatycznych cyklu rocznego. Występują one w bardzo dużym zakresie tak w obrębie samego drewna jak i w partiach polichromowanych. Także większość połączeń stolarskich uległa rozluźnieniu,

a na stykach poszczególnych elementów występują szczeliny, bądź też wykruszenia warstwy zaprawy wraz z oryginalną polichromią. Decydujący wpływ na obecną estetykę i stan zachowania obiektu mają nieautorskie działania renowacyjne, w wyniku których polichromię obramienia jak i elementy złożone i srebrzone w całości przemaalowano. Srebrzenia że także złocenia przemaalowano farbą imitującą metalową folię, która z czasem pociemniała, nabierając tępego, przytłumionego blasku. Nakładane podczas kolejnych prac renowacyjno- naprawczych warstwy, spowodowały zatarcie kształtów i precyzyjnie rzeźbionych form. Kolorystyka oraz ogólny wygląd obiektu uległ zafalszowaniu, tracąc swoje oryginalne wartości plastyczno- estetyczne. Ponadto

IV WNIOSKI I ZAŁOŻENIA KONSERWATORSKIE

Ze względu na kultowy charakter obiektu oraz jego wartości artystyczne, uznano za konieczne przeprowadzenie pełnej konserwacji technicznej oraz estetycznej, która przywróci pierwotny, możliwy do osiągnięcia, autorski charakter dzieła. Zakłada się, zniwelowanie oraz całkowite usunięcie skutków wtórnych ingerencji, zabezpieczenie i utwalenie oryginalnej substancji zabytkowej oraz wykonanie szeregu prac konserwatorskich związanych z przywróceniem pierwotnych walorów artystycznych i estetycznych z obiektu. Głównym założeniem jest doprowadzenie obrazu do pierwotnego stanu, zdjęcie przemaalówek do oryginalnej warstwy malarskiej, usunięcie przemaalowania, uzupełnienie ubytków i zrekonstruowanie niezachowanych partii pierwotnego malowidła. Przewiduje się wykonanie nowych złocień oraz srebrzeń zarówno w partii obrazu jak i drewnianej struktury obramienia, o ile stan zachowania oryginalnych nie pozwoli na ich konserwację i uzupełnienie. W przypadku dobrze zachowanych oryginalnych złocień i dobrego stanu podłoża drewnianego oraz zapraw, zakłada się uzupełnienie złocień złotem płatkowym i proszkowym- dotyczy to również srebrzeń. Następnie przewiduje się wykonanie kitów w miejscach ubytków zapraw, scalenie kolorystyczne polichromii i w razie konieczności miejscową jej rekonstrukcję. W związku z powyższym założono, przeprowadzenie następujących zabiegów.

V PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

dot. ikony z wizerunkiem Św. Mikołaja:

1. Wykonanie dokumentacji fotograficznej.
2. Wykonanie odkrywek pozwalających stwierdzić stan oraz ilościowy oraz procent zachowanej pierwotnej warstwy malarskiej.
3. Podklejenie odspojonych pęcherzy (4 % kleikiem króliczym) oraz zabezpieczenie szczególnie wrażliwych na ryzyko uszkodzenia partii- bibułką japońską powlekaną 2% klejem króliczym.
4. Oczyszczenie lica i odwrocia deski-środkiem wybranym na podstawie wykonanych uprzednio prób.
5. Wykonanie impregnacji wzmacniającej podłoże drewniane 15-20% żywicą akrylową Paraloid B72 w ksylenie lub Hekol I50.
6. Sklejenie pęknięć deski oraz uzupełnienie ubytków drewna poprzez flekowanie, kity z żywicy chemoutwardzalnej (Akson, Araldit, SC258)
7. Wykonanie prób pod kątem wyselekcjonowania najskuteczniejszej metody i środka do usuwania przemalowań warstwy malarskiej.
8. Usunięcie przemalowań metodą chemiczną i/lub mechaniczną.
9. Wykonanie kitów (klejowo- kredowych).
10. Zaizolowanie kitów (roztworem szelaku)
11. Założenie międzywarstwy werniksu zabezpieczającego (werniks mastyksowy Meimeri).
12. Uzupełnienie ubytków warstwy malarskiej metodą punktowania oraz zrekonstruowanie niezrachowanych partii malowidła (naśladowczo, farby mastyksowe Restauro firmy Meimeri) .
13. Zawerniksowanie całości malowidła werniksem końcowym (Restauro firmy Maimeri).

dot. drewnianego obramienia:

1. Demontaż wszelkich ruchomych elementów wystroju ramy, wyjęcie obrazu, częściowy demontaż struktury.
2. Wstępne oczyszczenie powierzchni z brudu i kurzu.
3. Wykonanie odkrywek ustalających budowę stratygraficzną warstw oraz pierwotną kolorystykę obiektu.

~~mgr RADOMIŁ DAWIDZIAK
Artysta Plastyk
Konservator Dzieł Sztuki
ul. 002 Rzeczów, ul. Nazimka 2/34
tel. 0-17 857-75-78, kom. 0606-760-854
Dyplom ASP 8155 • dawidziak123@interia.pl~~

4. Impregnacja metodą zanurzenia lub powlekania elementów konstrukcyjnych wraz z elementami wystroju, po wcześniej przeprowadzonych próbach działania rozpuszczalników na warstwy malarskie. Jako impregnat proponuje się zastosowanie 15-20% żywicy akrylową Paraloid B72 w ksylenie- acetonie lub Hekol 150 z dodatkiem Hylotoksu jako środka grzybo- i owadobójczego (uwzględniając konieczność sezonowania po impregnacji).
5. W związku z występowaniem na powierzchni struktury i w partiach polichromowanych - warstwy polichromii pierwotnej, proponuje się usunięcie późniejszych nawarstwień i odsłonięcie oryginalnej warstwy.
6. Usunięcie wtórnych złoczeń i srebrzeń.
7. Uzupełnienie dużych ubytków drewna wstawkami z drewna dobranego gatunkowo do oryginalnego. Opracowanie powierzchni wstawek.
8. Uzupełnienie większych ubytków formy rzeźbiarskiej w żywicy chemoutwardzalnej (Akson, Araldit, SC258) . Opracowanie powierzchni kitów.
9. W razie konieczności- wymiana zniszczonych elementów drewnianej struktury na nowe wykonane z drewna sezonowanego.
10. Sklejenie rozluźnionych połączeń stolarskich struktury. Do klejenia użyty zostanie klej akrylowy oraz kołki drewniane.
11. Założenie zapraw klejowo-kredowych i opracowanie ich powierzchni.
12. Położenie pod złocenia i srebrzenia podkładów pulmentowych.
13. Rekonstrukcja partii złoczeń i srebrzeń.
14. Zabezpieczenie partii srebrzeń lakami zgodnie z kolorystyką zastaną.
15. Położenie izolacji szelakowej na kity kredowe w partiach polichromii.
16. Położenie werniksu podkładowego w partiach polichromii
17. Uzupełnienie ubytków polichromii (punktowanie farbami *Meimeri*).
18. Uzupełnienie kolorystyczne ubytków oraz rekonstrukcja pierwotnego wyglądu polichromii.
19. Oczyszczenie z rdzy i zabezpieczenie antykorozyjne elementów metalowych użytych do montażu (metodą mechaniczną i chemiczną : kortanin F, farba chlorokauczukowa).
20. Montaż poszczególnych elementów przy użyciu pierwotnie stosowanych elementów metalowych. W wypadku konieczności zastosowania dodatkowych połączeń śrubowych przewiduje się użycie wkrętów nierdzewnych.
21. Wykonanie dokumentacji konserwatorskiej wg obowiązującego schematu.